

**VLAANDEREN
PLANT
BIJKOMENDE
AFVALOVENS
VOOR AFVAL
DAT NIET BESTAAT**

Dossier Bond Beter Leefmilieu

Kristof Debrabandere

28/08/2009

VLAANDEREN PLANT BIJKOMENDE AFVALOVENS VOOR AFVAL DAT NIET BESTAAT

In Europa is Vlaanderen toonaangevend op het gebied van huishoudelijk afvalbeleid. Het beleid voor bedrijfsafval is minder voorbeeldig, maar hier zet vooral de bedrijfswereld zelf stappen naar preventie, hergebruik en recyclage. Als logisch gevolg bereidt onder andere de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij, OVAM, een beleid voor dat het progressief sluiten van materiaalkringlopen beoogt. Zo wordt duurzaam materialenbeheer een toekomstgericht alternatief voor het traditionele afvalbeleid. Dergelijke transitie is gebaseerd op een sterke en duurzame toekomstvisie voor Vlaanderen en Europa in een snel veranderende globale wereld.

Langzaam groeit het besef dat het bestaande afvalplan zijn gebruiksdatum voorbij is. Zo dienen er – conform het huidige plan – nog maximaal een tweetal afvalverbrandingsovens in Vlaanderen bijgebouwd te worden. Als resultaat lopen momenteel de vergunningsaanvragen voor minstens drie projecten voor bijkomende afvalverbrandingsovens (Indaver Beveren, Bionerga Houthalen-Helchteren en Recover Energy Kampenhout).

Bijkomende afvalovens staan namelijk haaks op de transitie naar een duurzaam materialenbeheer. Men kan namelijk niet tegelijkertijd materialen hoogwaardig recycleren én ze verbranden. Er dienen dus keuzes gemaakt te worden.

Projecten:

Indaver Beveren plant de bouw van een bijkomende installatie die 220.000 ton laag calorisch (10GJ/ton) afval zal verwerken. Zo zou dit buitenlandse bedrijf een marktaandeel van afvalverbranding in Vlaanderen bereiken van ongeveer 50%. De Beveren site zou als resultaat in totaal meer dan een miljoen ton afval verbranden. De mobiliteitsimpact van dergelijke site – ongeveer 100.000 vrachtwagenbewegingen per jaar - op de verkeerssituatie rond Antwerpen valt niet te verwaarlozen, vooral indien in de toekomst het vrachtverkeer uit de Kennedytunnel zou geweerd worden.

Recover Energy plant in Kampenhout de bouw van een afvaloven met capaciteit voor 150.000 ton afval. Het bedrijf heeft in de loop van hun projectvoorbereiding het soort afvalstromen dat er verbrand zouden worden sterk gewijzigd. Dit wijst op een zwakke onderbouw en een eerder eco-opportunistisch verhaal van “groene energie”opwekking.

Bionerga plant in Houthalen-Helchteren de bouw van 190.000 ton extra afvalverbrandingscapaciteit.waarbij eveneens op de “groene energie” kar wordt gesprongen.

Grondstof prijzen stijgen

Op korte termijn moet Vlaanderen vermijden dat een teveel aan afvalverbrandingscapaciteit op lange termijn een hypothec legt op de transitie naar een duurzaam materialenbeheer. De planning van de afvalverbrandingscapaciteit in het huidige uitvoeringsplan Milieuverantwoord beheer huishoudelijke afvalstoffen is achterhaald en heeft nood aan een heldere langetermijnvisie met een aangepaste werkwijze. Bond Beter Leefmilieu roept Vlaams minister van Leefmilieu Joke Schauvliege dan ook op om nu een moratorium voor bijkomende afvalovens op te leggen

De huidige capaciteitsplanning is gebaseerd op de stand van zaken van 2005 en vroeger. Toen werd data uit het verleden geëxtrapoleerd en op basis van de impact van enkele (beperkte) bijkomende beleidsmaatregelen werd er geschat dat er een extra afvalverbrandingscapaciteit van ongeveer 300.000 ton per jaar nodig was voor de periode tot 2020. Ondertussen is de Europese context gewijzigd en werden ingrijpende nieuwe globale economische trends zichtbaar. Als gevolg van deze evoluties blijkt dat de capaciteitsberekeningen achterhaald zijn.

De wereld is namelijk razendsnel en grondig aan het veranderen: zo hebben de sterk stijgende grondstofprijzen in 2007 en begin 2008 ertoe geleid dat bedrijven veel bewuster met materialen en afval zijn beginnen omgaan. Vele bedrijven startten toen eco-efficiëntie initiatieven op om minder afval te produceren en zo kosten te besparen. De sterk stijgende globale vraag naar eindige (of beperkt beschikbare) materialen en producten was namelijk de grote motor van deze prijsstijgingen. Het is realistisch om te verwachten dat de opkomende groei-economieën van onder andere China en India op middellange termijn terug de grondstofprijzen de hoogte in zullen stuwten. We gaan dus een toekomst tegemoet die een veel grotere (financiële) waarde aan materialen zal geven. Het zal dus economisch nóg rendabeler worden voor bedrijven om minder afval te genereren en meer secundaire (gerecycleerde) in plaats van primaire (nieuwe) grondstoffen te gebruiken.

Crisis vermindert afval Stortverbod

Op korte termijn heeft de financieel-economische crisis ook haar sporen gelaten op het afvallandschap. Zo heeft de teruggevallen economische activiteit geresulteerd in een lagere “afvalproductie”. Dit heeft er toe geleid dat de OVAM reeds sinds maart een stortverbod heeft opgelegd voor brandbare afvalstoffen. Met andere woorden, brandbaar afval dat niet gerecycleerd wordt, komt niet op de afvalberg terecht maar in de bestaande afvalverbrandingsinstallaties. Er is momenteel geen afval dat niet verbrand kan worden wegens een gebrek aan capaciteit. Integendeel, sommige afvalovens hebben soms met moeite voldoende afval kunnen “aantrekken” om hun installaties draaiende te houden. Deze ervaring leert ons dat de werkelijke ondercapaciteit aan afvalverbranding onder normale economische omstandigheden al bij al beperkt is. Een tijdelijke afname aan brandbaar bedrijfsafval is al voldoende om de “ondercapaciteit” aan verbrandingsovens volledig weg te werken.

Momenteel verbrandt Vlaanderen volgens de statistieken van het uitvoeringsplan ongeveer 1.3 miljoen ton huishoudelijk (of gelijkgesteld bedrijfs)afval. Het huidige (achterhaalde) uitvoeringsplan gaat uit van een tekort van ongeveer 0,3 miljoen ton afvalverbrandingscapaciteit of 19% van het totaal. Het stortverbod, als gevolg van de economische crisis, geeft aan dat het “tekort” van ongeveer 0,3 miljoen ton afvalverbrandingscapaciteit verdwenen is. Het is opmerkelijk dat dit stortverbod een zestal maanden stand zal houden. De 1.6 miljoen ton afval (verbrandt + gestort) bestaat voor iets meer dan de helft uit huishoudelijk afval. De afname van deze afvalstroom omwille van de economische crisis is al bij al beperkt gebleven (schattingen spreken over maximaal een daling van een vijftal procent). Dit betekent dat de afname bijna volledig op naam van het bedrijfsafval, gelijkgesteld aan het huishoudelijk afval, komt te staan. Deze specifieke afvalstroom bevat bijvoorbeeld papierafval van kantoren, etensresten van (bedrijfs)restauranten, enkele brandbare

reststromen van bedrijven en dergelijke, maar bevat niet de totale hoeveelheid aan industrieel afval van bedrijven. Het huidige aanhoudende stortverbod houdt dus in dat vooral het bedrijfsafval, gelijkgesteld aan huishoudelijk afval, gedurende een continue periode van bijna zes maanden met ongeveer een derde zou gedaald zijn. Dit is niet erg waarschijnlijk. De OVAM geeft toe dat deze afvalstroom niet gedetailleerd in kaart is gebracht. Met andere woorden, het lijkt erop dat het uitvoeringsplan het aanbod van deze afvalstroom – ook in een normale economische omstandigheden - significant overschat. De opvolging van ditzelfde plan houdt ook geen rekening met de opstart van enkele “energie-installaties” die eveneens afvalstromen verwerken die anders gedeeltelijk via de bestaande standaard afvalverbrandingsovens zouden worden verwerkt.

Al bij al wordt niet enkel het afvalaanbod overschat, maar wordt ook de bestaande afvalverbrandingscapaciteit onderschat.

De huidige economische terugval zal hopelijk maar van tijdelijke aard zijn. Eenmaal de economie zich herstelt

zullen de prijzen voor grondstoffen en materialen terug stijgen. Zo zal er, om economische redenen, zowel op korte als op middellange termijn minder afval geproduceerd en meer hergebruikt en gerecycleerd worden.

Vlaanderen in Europa

Vlaanderen is geen eiland. De nieuwe Europese kaderrichtlijn afvalstoffen opent de deuren voor een toenemende internationalisering van afvalverwerking. Dit zal een impact hebben op de afvalstromen in Vlaanderen omdat vooral Nederland en Duitsland een overcapaciteit aan afvalverbranding aan het bouwen zijn. We kunnen het Vlaamse traditionele afvalbeleid niet isoleren van deze trend. Deze veranderende Europese context was nog niet zichtbaar bij het opstellen van het huidige Vlaamse uitvoeringsplan huishoudelijke afvalstoffen. De nieuwe Europese realiteit vereist een hernieuwde kijk op de Vlaamse capaciteitsplanning voor afvalverbrandingsovens.

Recycleerbare materialen verbranden

Energieproductie door middel van het verbranden van materialen is bijzonder kortzichtig. Zo is het algemeen gekend dat verbranding van recycleerbare producten en materialen minder energie oplevert dan de productie van diezelfde producten aan energie zou vergen. Verbranding van recycleerbare materialen heeft dus een negatief energierendement: energie wordt vernietigd in plaats van geproduceerd. Zelfs wanneer men de levenscyclusimpact van verbranden negeert, dan nog halen verbrandingsovens met moeite een energetisch rendement van 25%, minder dan de helft van het rendement van een moderne aardgascentrale. Tevens is de klimaatimpact van een afvalenergiecentrale meer vergelijkbaar met die van een steenkoolcentrale, algemeen aangenomen als de meest vervuilende manier van elektriciteitsproductie.

Van verbruik naar gebruik

Toch bevinden de grootste nadelen van afvalverbranding zich niet bij de ovens zelf (alhoewel de impact op gezondheid van mens en milieu ook niet mag geminimaliseerd worden), maar in het feit dat men zo het eindige of beperkte aanbod van materialen verder afkalft. Dit leidt tot algemeen stijgende materiaal- en productprijzen en dus een daling van de koopkracht (wie herinnert zich niet de vele betogingen eind 2007 en begin 2008 ten tijde van de stijgende grondstofprijzen voor het behoud van de koopkracht). Het alternatief is bouwen aan een transitie naar een kringlooeconomie waarbij we focussen op het gebruik van materialen, in plaats van het éénmalige verbruik ervan. Zo blijven de materialen langer beschikbaar en is er een grotere kans dat hun vraag en aanbod meer in evenwicht evolueren. Vlaanderen is arm aan grondstoffen, maar rijk aan geïmporteerde producten en hun materialen. Deze materialen na gebruik verstandig recycleren maakt onze regio minder grondstofafhankelijk

en uiteindelijk welvarender. Dergelijke visie creëert eveneens tewerkstelling: zowel voor laag- als hogeschoolden.

Conclusie

Bond Beter Leefmilieu concludeert dat de snel veranderende realiteit het bestaande, statische uitvoeringsplan heeft achterhaald. Wijzigingen op Europees wetgevend vlak en de impact van de opkomende groei-economieën op de grondstofprijzen vergen een hernieuwde kijk op de zaak. Het positieve is dat de OVAM maar eveneens de transitiearena duurzaam materialenbeheer (PlanC) al een tijd aan het werken zijn aan een verduurzaming van het materialenbeheer – zowel in theorie als in praktijk. Dit biedt minister Schauvliege een boeiende opportuniteit; ze kan vertrekken vanuit de hedendaagse context en vandaar uit verdere stappen zetten.

Concreet vindt de Bond Beter Leefmilieu dat de minister ondertussen een duidelijk signaal moet sturen dat Vlaanderen volop zal inzetten op een duurzaam materialenbeheer, zoals trouwens vermeld wordt in het nieuwe regeerakkoord. Dit vertaalt zich naar een visie

van een doorgedreven kringlooeconomie of een “Zero Waste” toekomst. De milieubeweging begrijpt dat deze visie niet op korte of zelfs middellange termijn volledig realiseerbaar is. Dit betekent dan ook dat afvalverbranding tot nader order een onderdeel zal blijven uitmaken van het beleid dat een transitie bewandelt van het traditionele afvalbeleid naar een duurzaam materialenbeheer. De geleidelijke realisatie van deze transitie moet gepaard gaan met een evenredige geleidelijke daling van de afvalverbrandingscapaciteit.

Wetende dat een nieuwe afvalverbrandingsinstallatie een afschrijfstermijn heeft van minstens 20 jaar, is het duidelijk dat men dient te vermijden dat kortetermijnbeslissingen een hypotheek leggen op dergelijke langetermijnduurzaamheidstransities.

Moratorium op bijkomende afvalver- brandingsovens

Als eerste stap dient resoluut vermeden te worden dat bijkomende afvalverbrandingscapaciteit wordt gebouwd. Een moratorium op bijkomende afvalverbrandingsovens is hierbij de eerste, maar noodzakelijke stap. Duurzaam materialenbeheer houdt in dat er namelijk minder materialen vernietigd (verbrand) worden, niet méér.

Een belangrijke les uit dit alles is dat het traditionele planningsproces voor beleidsopties op lange termijn niet langer kan gebeuren op basis van “forecasting”, of het extrapoleren van het verleden, al dan niet aangepast met reeds gekende beleidsinitiatieven. In een snel veranderende wereld met zijn vele onzekerheden dient de overheid een ander planningsmodel te hanteren. Zo zou men kunnen werken met verschillende toekomstverkennde scenario’s over hoe de toekomst

er uit zou kunnen zien (bijvoorbeeld, een “Vlaanderen afvaleiland” beleidsscenario (het huidige plan) vergelijken met een scenario dat de gevolgen van de wijzigende Europese wetgeving in rekening neemt). Of als alternatief zou men kunnen werken met “backcasting”. Hiervoor vertrekt men van een duurzaam toekomstbeeld dat dan vertaald wordt naar kortere termijn richtingen die ingeslagen dienen te worden. Beide technieken laten toe met meer vertrouwen kortetermijnbeslissingen te nemen die consistent zijn met langetermijndoelstellingen.